

APSTIPRINĀTS
ar Smiltenes novada domes 2024.gada 20.jūnija
lēmumu Nr. 422, (protokols Nr.7, 72.§.)

**Prevencijas plāns bērnu seksuālās izmantošanas novēršanai
Smiltenes novada pašvaldībā
2024.-2027. gadam**

SATURS

IEVADS	3
1. PREVENCIJAS SISTĒMAS IZVEIDES MĒRĶIS	5
2. VISPĀRĒJS NOVADA RAKSTUROJUMS	6
2. ESOŠĀ SITUĀCIJAS IZPĒTE	12
3. PREVENCIJAS SISTĒMAS UN PLĀNA IZVEIDE	14
3.2. PMP PREVENCIJAS SISTĒMAS UN AKTIVITĀŠU ĪSTENOŠANAS PLĀNA UZRAUDZĪBA UN IZVĒRTĒŠANA	15

IEVADS

Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 11. punkts noteic, ka viena no pašvaldības autonomām funkcijām ir īstenot bērnu un aizgādībā esošo personu tiesību un interešu aizsardzību, savukārt, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka bērna tiesību aizsardzību valstī nodrošina arī valsts un pašvaldību institūcijas, minētā likuma 66. panta otrajā daļā konkretizējot pašvaldību kompetenci bērnu tiesību aizstāvēšanā.

Ministru kabineta rīkojums Nr. 156, Rīgā 2023. gada 22. martā (prot. Nr. 15 31.) “Par Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu plānu 2023.–2024. gadam”, kas vērsts uz bērnu noziedzības mazināšanos, mazinot riska faktoros, kas saistīti ar bērna delinkventu uzvedību, kā arī uzlabot bērnu drošību, aizsargājot tos no veselības un dzīvības apdraudējuma.

Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumu Nr.545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā” (prot.Nr. 45 18. §) nosaka savstarpēju sadarbību institūciju vidū, lai sekmētu bērnu tiesību aizstāvību.

Smiltenes novada pašvaldības Darba grupa bērnu tiesību aizsardzības jomā sadarbībai ar Nodibinājumu “Centrs Dardedze” tika izveidota, pieņemot 2023.gada 23.novembrī atsevišķu domes lēmumu Nr.578, (protokols Nr.16, 52.) Par Smiltenes novada pašvaldības darba grupas bērnu tiesību aizsardzības jomā sadarbībai ar Nodibinājumu “Centrs Dardedze” izveidošanu, nosakot par mērķi kopīgi izveidot prevencijas plānu 2024.-2027.gadam bērnu seksuālas izmantošanas novēršanai Smiltenes novada pašvaldībā.

Darba grupas uzdevumos bija vākt, apkopot un analizēt datus par pret bērnu vērstas vardarbības un seksuālās izmantošanas gadījumiem pašvaldības teritorijā, analizēt pašvaldībā pieejamos pakalpojumus, apzinot kādi pakalpojumi iztrūkst, lai novērstu jau sākotnēji bērnu seksuālu izmantošanu, izstrādāt konkrētu plānu bērnu seksuālas izmantošanas prevencijai, savas kompetences ietvaros pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldības iestādēm problēmsituācijas risināšanai nepieciešamo informāciju. Sadarbībā ar “Centrs Dardedze” sarīkot starpdisciplināru pašvaldības līmeņa konferenci prevencijas plāna iedzīvināšanai.

SAĪSINĀJUMI

SAĪSINĀJUMS (A-Z)	ATŠIFRĒJUMS, SKAIDROJUMS
BEA	Bērnu emocionālā audzināšana
CAP	Ceļvedis, audzinot pusaudzi
Džimba	Labklājības ministrijas un Centra “Dardedze” īstenotas nodarbības Džimbas drošības programmā ar mērķi mazināt risku bērniem kļūt par vardarbības upuriem, veicinot bērnu zināšanas un prasmes, kā atpazīt nedrošas situācijas, kā tajās rīkoties un pie kā vērsties pēc palīdzības.
KiVa	Programma KiVa bulinga un pāridarījumu mazināšanai izglītības iestādēs
Stop 4-7	Multimodālā programma “STOP 4-7” jeb “Kopā uz ceļa esam stiprāki” – agrīnās intervences programma no 4 līdz 7 gadus veciem bērniem ar uzvedības problēmām ar mērķi mazināt bērnu problemātisko uzvedību, mācīt vecākus pielietot pozitīvās audzināšanas principus
MOT	Pusaudžu motivācijas programma MOT ar mērķi novērst sociāla rakstura problēmas sabiedrībā, stiprinot jauniešu izpratni un drosmi dzīvot, rūpēties un pateikt “nē” no 7.–9. klasei
ESI	Emocionāli sociālā intelekta prasmju apmācības centra “ESI” nodarbības
ESF	Eiropas Savienības fondi
Projekts ”Pumpurs”	Eiropas sociālo fondu projekts Nr. 8.3.4.0/16/1/001 “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”
SD	Smiltenes novada Sociālais dienests
BT	Smiltenes novada Bāriņtiesa
BĢAC	Smiltenes novada Bērnu un ģimeņu atbalsta centrs
IP	Smiltenes novada Izglītības pārvalde
PII	Pirmsskolas izglītības iestādes
PMP	Priekšlaicīga mācību pārtraukšana
NVO	Nevalstiskās organizācijas
ESF	Eiropas struktūrfondi

1. PREVENCIJAS SISTĒMAS IZVEIDES MĒRĶIS

Plāna mērķis ir noteikt īstermiņā veicamos pasākumus, lai sekmētu mazināt riska faktorus, kas saistīti ar bērnu drošību, aizsargājot tos no vardarbības, veselības un dzīvības apdraudējuma.

Apakšmērķi:

1. **Veicināt drošu vidi izglītības iestādēs, kopienā/apkaimē** un uzlabot sabiedrības izpratni un informētību par dažādiem drošības riskiem. Palielināt bērnu, speciālistu un likumisko pārstāvju informētību un zināšanas, tādējādi nodrošinot efektīvākas prasmes bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu jomā.
2. **Pilnveidot darbu ar nepilngadīgiem likumpārkāpējiem**, stiprinot speciālistu zināšanas un prasmes un pilnveidojot likumpārkāpumu prevencijas sistēmas. Samazināt likumpārkāpēju/notiesāto antisociālas uzvedības iezīmes un noziedzīgas attieksmes.
3. **Uzlabot noziedzīgos nodarījumos cietušo bērnu identificēšanu, nodrošināt efektīvu palīdzību un aizsardzību**, lai novērstu negatīvas sekas un atkārtotas viktimizācijas riskus, palīdzētu viņiem aizstāvēt savas tiesības un veicinātu sociālo atlabšanu.
4. **Stiprināt starp institūciju sadarbību, informācijas un pieredzes apmaiņu** starp atbildīgajām institūcijām, lai nodrošinātu pēc iespējas labāku palīdzību riska grupas bērniem un viņu vecākiem, savlaicīgi reaģētu uz agrīnu nepilngadīgo noziedzību un cietušo viktimizācijas riskiem, kā arī nodrošinātu sistēmisku bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgiem nodarījumiem politikas plānošanu, uzraudzību un izvērtēšanu.*

Mērķu sasniegšanai laika posmā no 2024. līdz 2027. gadam ir izvirzīt pasākumi, kas iedalīti 4 rīcības virzienos:

1. Primārā prevencija – sabiedrības informēšana un izglītošana kopumā.
2. Darba ar riska grupām (sekundārā prevencija) un nepilngadīgiem likumpārkāpējiem (terciālā prevencija) pilnveidošana.
3. Darbs ar cietušajiem un cietušo bērnu atbalsta sistēmas pilnveide.
4. Starp institūciju sadarbība, koordinācija.

Par Plānā iekļauto pasākumu izpildi kā atbildīgās institūcijas Smiltenes pašvaldībā noteiktas IP, BT, SD, Pašvaldības policija, BĢAC, Starp institucionālā sadarbības grupa.

---

*Ministru kabineta 2023. gada 22. marta rīkojums Nr. 156)

2. VISPĀRĒJS NOVADA RAKSTUROJUMS

2021.gada 1.jūlijā stājās spēkā Administratīvi teritoriālā reforma (turpmāk - ATR), apvienojot Apes, Raunas un Smiltenes bijušos novadus, jaunajā Smiltenes novadā, kurā šobrīd ietilpst Apes un Smiltenes pilsētas, Apes, Bilskas, Blomes, Brantu, Drustu, Gaujienas, Grundzāles, Launkalnes, Palsmanes, Raunas, Smiltenes, Trapenes, Variņu un Virešu pagasti. Smiltenes novada iedzīvotāju skaits un teritorija ir palielinājusies, kā arī izglītības, veselības un citu pakalpojumu administratīvā struktūra ir mainījusies, un ietekmē sociālo pakalpojumu jomas turpmāko attīstību nākamajā plānošanas periodā. Smiltenes novada teritorijas kopējā platība – 1800,55 km².

Smiltenes novads ir viens no ekonomiski aktīvākajiem un straujāk augošajiem novadiem Latvijā. Smiltenes novada nozīmīgākās tautsaimniecības nozares ir lauksaimniecība un mežsaimniecība. Nodarbinātības iespējas ietekmē iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Bērnu aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamība

Bērnu aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai ir nozīmīga loma sociālās nevienlīdzības un nabadzības mazināšanai. Novadā ir pieejama visu līmeņu izglītības iespējas, kas ietekmē arī kultūras dzīvi novadā. Smiltenē, Apē un Palsmanē darbojas pirmsskolas izglītības iestādes, bet pārējās izglītības iestādes veic arī pirmsskolas izglītības funkciju. Trapenē un Launkalnē ir tiek realizētas pirmsskolas un sākumskolas izglītības programmas un Bilskā tiek realizētas pirmsskolas izglītības programma.

Blomes, Grundzāles, Palsmanes, Variņu, Dāvja Ozoliņa Apes, Gaujienas, un Ojāra Vācieša Gaujienas un Raunas pamatskolas. Vidējo izglītību var iegūt Smiltenes novada vidusskolā.¹ Lai veicinātu bērna attīstību, ir pieejamas profesionālās ievirzes izglītības un interešu izglītības iestādes, t.i., mūzikas un mākslas skolas Smiltenes pilsētā un Gaujienā. Interesu izglītību un sportu var apgūt Smiltenes Bērnu un jauniešu sporta skolā un interešu izglītības centros Smiltenē, kā arī novada izglītības iestādēs. Izglītības pieejamības veicināšanai īpaša nozīme ir izglītojamo pārvadājumiem, kas ir nodrošināta visā novada teritorijā.

Visās Smiltenes novada izglītības iestādēs ir pieejams atbalsta personāls, t.i., psihologs, logopēds, speciālais un sociālais pedagogs, pedagoga palīgs un karjeras konsultants. Bērnu un skolēnu skaits, kuriem nepieciešams atbalsta personāls, ir liels, t.i., 2022.gadā 245 skolēniem bija nepieciešama psiholoģiskā palīdzība un vēl 80 bērniem bija nepieciešams papildu psiholoģiskais atbalsts. Tāpat arī lielam bērnu skaitam bija nepieciešama logopēda palīdzība (443 skolēniem) un vēl papildu 159 bērniem logopēda atbalsts. Bērniem ar speciālām vajadzībām, t.sk., funkcionāliem traucējumiem, ir pieejama speciālā pedagoga un citu speciālistu atbalsts atkarībā no individuālā vai grupu darba nepieciešamības.

---

¹ Smiltenes novada pašvaldības izglītības nozares attīstības stratēģija 2023.-2028. gadam, 1.1.4.2. tabula, 20. lp.

Atbalsta speciālistu pieejamība - atbilstoša slodze esošajiem speciālistiem, ir aktuāla ne vien izglītības, bet arī sociālās rehabilitācijas jomā darbā ar ģimenēm un bērniem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem. Esošais iekļaujošs un speciālās izglītības piedāvājums, kā arī visaptverošs sociālās rehabilitācijas un atbalsta personāla pieejamība ir īpaši nozīmīgs resurss ģimenēm ar bērniem, kuriem ir GRT un citi attīstības traucējumi. Izglītības un sabiedrībā balstīto DI pakalpojumu pieejamība atslogo vecāku aprūpes pienākumus, kas ir nozīmīgs atbalsts vecāku nodarbinātības veicināšanai.

Demogrāfija

Līdzīgi, kā visā Latvijas teritorijā, arī Smiltenes novadā iedzīvotāju skaits samazinās, notiek strauja sabiedrības novecošanās, ko ietekmē dabiskais pieaugums.² Iedzīvotāju blīvums ir salīdzinoši zems, t.i., 10 iedz./km², kas ir trīs reizes mazāks par Latvijas (30 iedz./ km²) un Vidzemes reģiona (12 iedz./ km²).³ Covid-19 pandēmijas izskaņā, ukraiņu bēgļu un iespējamo citu faktoru ietekmē 2022.gadā imigrācija pārsniedza emigrāciju, kas pozitīvi atsaucās uz kopējo migrācijas saldo. Tomēr jāatzīmē, ka migrācija kopējā iedzīvotāju skaita straujo samazinājumu būtiski neietekmē. (1. tabula)

1. tabula. *Iedzīvotāju skaita izmaiņas Latvijā un Smiltenes novadā*

	Iedzīvotāju skaits gada sākumā		..pret iepriekšējo gadu, %	Dabiskais pieaugums		..pret iepriekšējo gadu, %	Migrācijas saldo		..pret iepriekšējo gadu,%
	2021	2022		2021	2022		2021	2022	

² Starpība starp attiecīgajā gadā dzimušo un mirušo skaitu) un starptautiskās ilgtermiņa migrācijas saldo (starpība starp imigrējušo (iebraukušo) un emigrējušo (izbraukušo) skaitu.

³ CSP. Oficiālais statistikas portāls: IRD062. Pastāvīgo iedzīvotāju blīvums reģionos, pilsētās, novados un pagastos gada sākumā 2022 - 2023, https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRD/IRD062/table/tableViewLayout1/

Latvija	1,893,2 23	1,875,7 57	- 0.93	- 17,180	-14, 777	-16.26	-286	22,0 28	101.3
Smiltenes novads	18,155	17,904	-0.01	-151	-106	-42.45	-100	100	190.1

Avots: pēc CSP datiem.

2023.gada sākumā iedzīvotāju skaits Smiltenes novadā bija 17,77 tūkstoši, un kopš 2000.gada tas kopumā ir samazinājies par 28.9% (t.i., par 7,24 tūkstošiem iedzīvotāju). Straujākais ir bērnu un jauniešu skaita samazinājums vecumā no 0-17 gadiem - par 48.7% (no 6,75 tūkstošiem 2000.gadā līdz 3,46 tūkstošiem - 2023.g.), kā arī vecumā no 15 -24 gadiem - 52.48% (no 3,76 tūkstošiem līdz 1,78 tūkstošiem).

Ģimenes struktūra

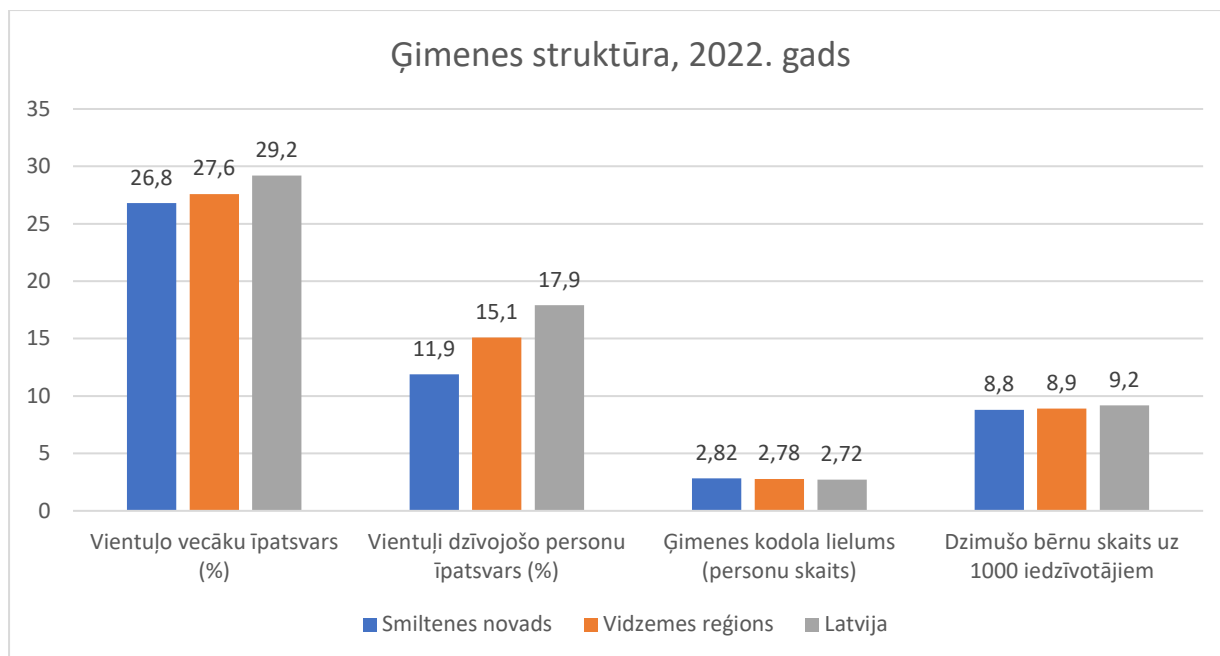
Smiltenes novadā novērojams zemāks vientuļo vecāku un personu, kas dzīvo vienas ģimenes, savukārt augstāks bērnu ģimenes un ģimenes kodols nekā Latvijā vidēji.

2022. gadā 29,2% no visām Latvijas ģimenēm bija vientuļo vecāku ģimenes, kurās dzīvo vismaz viens bērns, kurš nav sasniedzis 25 gadu vecumu, Smiltenes novadā šis īpatsvars bija – 26,8%. Tāpat personu īpatsvars, kas dzīvo vienas novada teritorijā 2022. gadā sastādīja 11,9%, kamēr Latvijā vidēji 17,9%. (CSP, mājas lapa)

Savukārt 2022. gadā vidējais bērnu skaits mājsaimniecībā Vidzemes reģionā bija 0,5 bērni, kas ir nedaudz augstāks nekā Latvijā vidēji – 0,4 bērni. Līdz ar to arī vidējais ģimenes kodola lielums 2021. gadā apvienotajā novada teritorijā bija lielāks nekā Latvijā vidēji (2,72 cilvēki): Apes novads – 2,88, Smiltenes novads – 2,84 un Raunas novads – 2,75 cilvēki. (CSP, mājas lapa)

Dzimušo bērnu skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2022. gadā Smiltenes novadā bija tāds pats kā Vidzemes reģiona vidēji – 8,8 bērni, tomēr tas ir zemāks nekā Latvijā vidēji (9,2 bērni uz 1000 iedzīvotājiem). (CSP, mājas lapa)

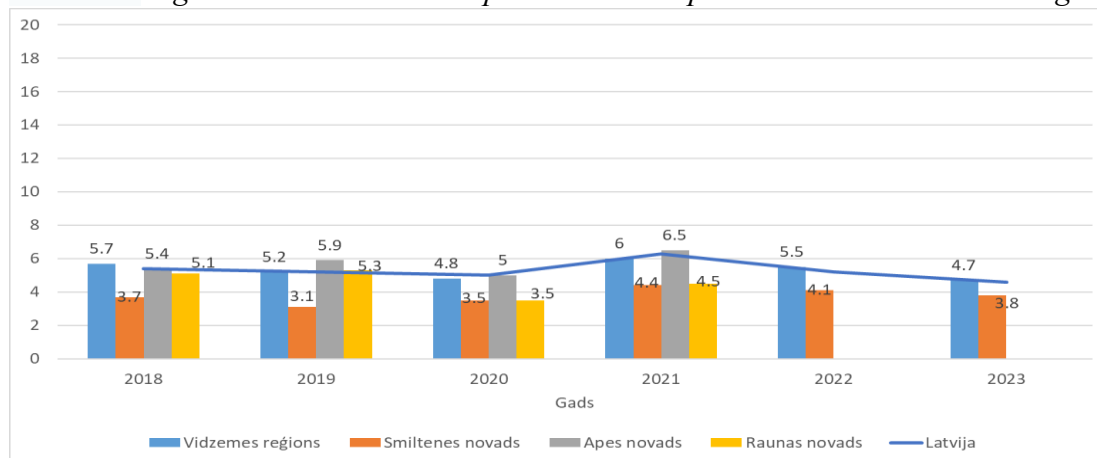

Nodarbinātība un mājsaimniecību ienākumi

Bezdarba līmenis Smiltenes novadā ir salīdzinoši zems, t.i., vidēji 3.8% robežās, kas atbilst pilnas nodarbinātības rādītājam. Apes novadā bezdarbs līdz 2021. gadam bija salīdzinoši augstāks un pieaudzis līdz 6.5%, bet Raunas novadā tas bija 4.5%. (5. attēls) No visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem 2023.gadā augstāks bezdarbnieku īpatsvars ir pirmspensijas vecuma (13.1%), bezdarbnieku ar invaliditāti (12.4%) un ilgstošo bezdarbnieku (9.2%) jaunieši (8.7%) vidū. Minētās iedzīvotāju grupas ir augstākam bezdarba, nabadzības un sociālās izstumtības riskam pakļautās grupa, ko apliecina arī Covid-19 pandēmijas krīzes laikā un tās izskaņā apkopotie dati.⁴

⁴ NVA, mājas lapa, sadaļa – Bezdarba statistika, <https://www.nva.gov.lv/lv/bezdarba-statistika>

5. attēls. Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars laika periodā no 2018. - 2023. gadam Latvijā, Vidzemes reģionā un Smiltenes novadā (%)

Iedzīvotāju ienākumu līmenis nosaka iedzīvotāju labklājību un vienlīdzīgas iespējas, t.sk., iespējas iegūt labu izglītību, kvalitatīvu veselības aprūpi, izvēlēties atbilstošu darbu savām spējām, izaugsmes iespējas un būt sociāli aizsargātam⁵. Smiltenes novadā 26% darba ņēmēju bruto ienākumi ir robežās no 1,000 - 1,500 EUR (salīdzinot ar 24.4% Latvijā), bet 21.8% tie ir no 700-1,000 EUR (Latvijā - 18.1%). Gandrīz vienai piektajai daļai (19.5%) iedzīvotāju ienākumu līmenis ir salīdzinoši zems, t.i., robežās no 400-700 EUR. Tikai 13.6% bruto ienākumi ir robežās no 1,500-2,000 EUR (Latvijā - 17.8%).⁶

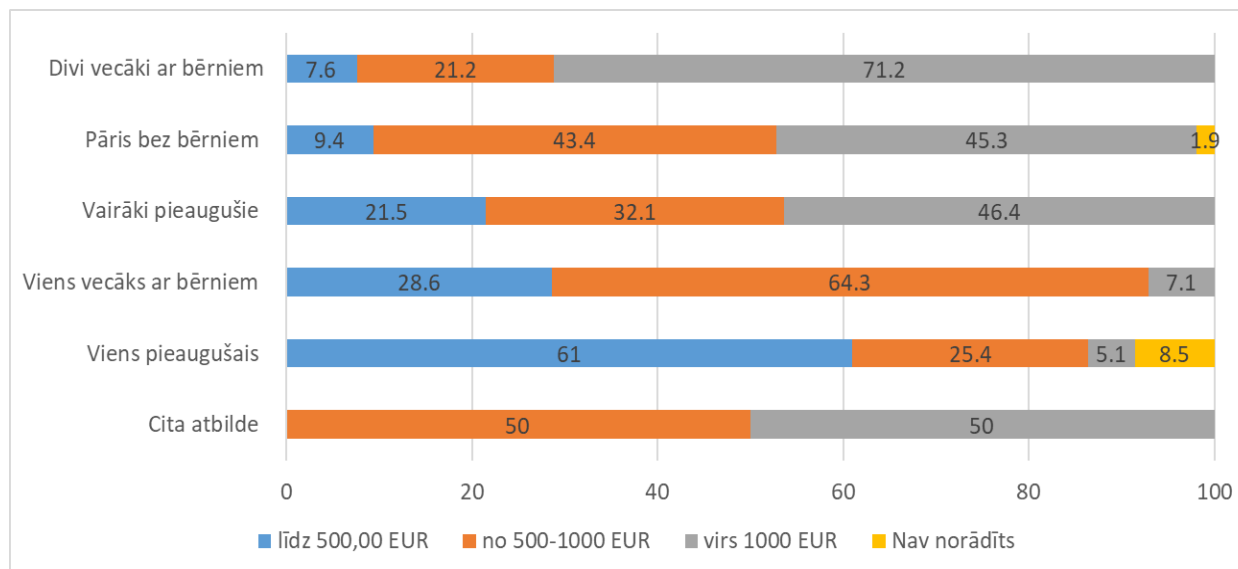
2023.gada vidū Sociālā dienesta Smiltenes novada sociālās jomas iedzīvotāju aptaujas rezultāti liecina, ka mājsaimniecības ienākumu līmenis ir cieši saistīts ar personas un ģimenes statusu, kā arī vecumu. No visiem aptaujātajiem iedzīvotājiem 40.1% mājsaimniecības ienākumu līmenis ir virs 1000 EUR, 32% ir no 500 līdz 1000 EUR, bet 25.2% aptaujāto iedzīvotāju mājsaimniecības ienākumu līmenis nepārsniedz 500 EUR mēnesī. Pēc ģimenes statusa no visām viena vecāka ar bērniem ģimenēm lielākajai daļai (64.3%) mājsaimniecības ienākumu līmenis ir no 500 līdz 1000 EUR, kamēr 28.6% iedzīvotāju tas nepārsniedz 500 EUR mēnesī. No visiem, kas dzīvo vieni, 61% mājsaimniecības ienākumu līmenis ir līdz 500 EUR mēnesī, salīdzinot ar 25.4%, kuriem ir no 500 līdz 1000 EUR mēnesī. Divu vecāku ar bērniem ģimenē 71.2% saņem virs

⁵ NAP 2027 (2020), https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf

⁶ CSP datu bāze, sadaļa - Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc mēneša bruto darba ienākumiem valstspilsētās un novados, <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/alga/tabulas/dsn051m-darba-nemeju-skaita-sadalijums-pec-menesa-bruto-darba>

1000 EUR, bet 21.2% no 500 līdz 1000 EUR. Savukārt starp ģimenēm bez bērniem liela daļa (45.3%) saņem virs 1000 EUR un nedaudz mazāka daļa (43.4%) no 500 līdz 1000 EUR. (6. attēls)

6. attēls. Mājsaimniecības ienākumi pēc ģimenes stāvokļa(%)

Aptaujas rezultāti liecina, ka tieši personas, kuras dzīvo vienas, kopā dzīvojošie pieaugušie un vientuļie vecāki, ir augstākam nabadzības riskam pakļautā iedzīvotāju daļa, ņemot vērā salīdzinoši zemo ienākumu līmeni, t.i., līdz 500 EUR mēnesī.

Avots: Sociālā dienesta aptaujas dati 2023.gads, visi respondenti n=222.

2. ESOŠĀ SITUĀCIJAS IZPĒTE

Ikvienam darbiniekam pašvaldībā, kurš ikdienā strādā ar bērniem, kā speciālists savā nozarē, vai strādā citā profesijā institūcijās, kurās izglītojas, darbojas vai dzīvo bērni, ir būtiska loma bērnu pasargāšanā no emocionālas vai fiziskas vardarbības dažādām formām. Darbiniekiem ir nepieciešamas zināšanas, izpratne un rīcība par bērnu seksuālo izmantošanu un bērnu tiesību aizstāvību.

Lai novērstu bērnu seksuālo izmantošanu, nepieciešama izpratne par to, kādas ir šī pāridarījuma veida izplatītākās situācijas un riska faktori, jo pāridarījumi biežāk notiek ģimenēs, kurās bērni ir pamesti novārtā vai sastopas ar citiem vardarbības veidiem. Vienlaikus svarīgi apzināties, ka no seksuālās izmantošanas var ciest jebkurš bērns no jebkuras ģimenes, gan ar fizisku kontaktu, gan bez tā, gan arī virtuālajā vidē un sekas var būt vienlīdz smagas. Kā arī bērns var ciest gan no pieaugušā, gan arī no nepilngadīgas personas un ir nepieciešams noskaidrot šādas uzvedības cēloņus un sniegt palīdzību bērnam un viņa vecākiem, nevis koncentrēties uz bērna vainu.

Lai veidotos sapratne par Smiltenes novada darbinieku zināšanām, attieksmēm un prasmēm, saskaroties ar situācijām par bērnu seksuālo izmantošanu, 2023.gada decembrī darba grupa veica anketēšanu Smiltenes novada visās izglītības iestādēs, pašvaldības policijā, sociālajā dienestā un bāriņtiesā. (*pielikumā Nr.1 "Centrs Dardedze" izstrādātā aptaujas anketa*)

Apkopojot anketās respondentu sniegto atbilžu variantus, varam, pirmkārt, secināt par darbinieku atsaucību un interesi iedziļināties šajā problēmjautājumā, otrkārt, izpratni un paša darbinieka rīcību par aprakstītajām situācijām saistībā par iespējamiem nodarījumiem bērnam, kad būtu un kā būtu jāreaģē minētajos gadījumos.

Pēc "Centrs Dardedze" metodikas ieteikuma, analizējot aptaujas anketās sniegtās atbildes, tika izdarīti sekojoši secinājumi pa iestāžu darbības jomām –

- Vai un kurām iestādēm nepieciešamas papildu zināšanas par bērnu seksuālās izmantošanas izpausmēm, riska faktoriem un lomām;
- Kuros jautājumos zināšanas ir vislabākās;
- Kuros jautājumos speciālistiem trūkst pārlicības par atbildi un valda neziņa;
- Kuros jautājumos atbildes ir biežāk kļūdainas;
- Kuri jautājumi rada lielākas bažas;
- Vai un kurām iestādēm nepieciešamas papildu zināšanas par viņu lomu un rīcību bērnu seksuālās izmantošanas prevencijai

Pamatojoties uz iegūtajiem aptaujas datiem, lai varētu izglītēt speciālistus un darbiniekus un veidot atbalsta sistēmu bērnu drošībai un prevencijai.

(Pielikumā Nr.2 anketu rezultāti par jomām – izglītība, bāriņtiesa, sociālais dienests, pašvaldības policija)

Papildus darbinieku anketēšanas procesam, tikai veikta datu apkopošana par gadījumiem, kas saistās ar bērnu seksuālo aizskārumu vai pāridarījumu par 2022.un 2023.gadu periodu Smiltenes novada pašvaldības teritorijā. Darba grupa apkopoja datus, ko sniedza pašvaldības bāriņtiesa, pašvaldības policija, sociālais dienests, izglītības iestāžu psihologs. Kā arī, Valsts probācijas dienests par klientu skaitu Smiltenes novadā 2022. un 2023. gadā, kuri nonākuši institūcijas redzeslokā pēc noziedzīgā nodarījuma veida – noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību pret nepilngadīgām personām, norādot klientu skaitu pēc vecuma un dzimuma.

Veicot datu apkopojumu, tika secināts, ka katra pašvaldības iestāde strādā kā autonoma institūcija un netiek veidota vienota sistēmiska pieeja bērnu tiesību aizsardzībā. Katra iestāde ar cietušo bērnu strādā atsevišķi, nezinot par to, ko šādā konkrētā gadījumā dara kādas citas mūsu pašu iestādes speciālists. Tas liek tiešām aizdomāties, cik būtiski ir veidot vienotu pieeju ar speciālistu sadarbības komandu, veikt savlaicīgu preventīvas darbu visos līmeņos, monitorēt datus, veikt uzraudzību.

Divu gadu periodā ir atklātībā nonākuši 16 seksuālas dabas nodarījumi nepilngadīgām personām vecumposmā no 7 gadiem līdz 17 gadiem, tajā skaitā, cietušie 11 meitenes un 5 zēni. Divi no cietušajiem ar garīga rakstura un viens ar mentālas dabas traucējumiem, 10 bērni aug bioloģiskās ģimenēs, 5 bērni audžuģimenēs. Pāri darītāji ir vecumā no 82 gadiem līdz 12 gadiem, no tiem 3 gadījumos sievietes, bet 13 vīrieši. Arī paši gadījumi ir no seksuālas izmantošanas, intīmo zonu aizskaršanas, fotografēšanas un foto izplatīšanas publiskajos tīklos, ņirgāšanās un iebiedēšana. Divi no pāridarītājiem ir bijuši ar garīga rakstura traucējumiem, 11 personas ir bijušas ģimenes locekļi, vai ģimenei pietuvināti radi, draugi. Savukārt, Valsts probācijas dienesta sniegtajā informācijā personas kuras nonākušas dienestā soda izciešanai, pēc noziedzīgā nodarījuma veida – noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību pret nepilngadīgām personām, Smiltenes novadā 2022.gadā un 2023. gadā ietvaros, ir septiņas vecumā no 22 līdz 59 gadiem , tajā skaitā, viena sieviete un seši vīrieši.

Pēc veiktā datu apkopojuma, secinām, ka līdz šim bijām pieņēmuši, ka seksuālā vardarbība pret bērnu mūsu novada teritorijā ir ļoti zemā līmenī, varbūt tikai kāds gadījums vairāku gadu griezumā, bet minētais apkopojums liek izprast situācijas nopietnību, pieņēmumu aplamību un steidzamu rīcību sabiedrības izglītošanā, preventīvas sistēmas izveidē un speciālistu apmācībā

3. PREVENCIJAS SISTĒMAS UN PLĀNA IZVEIDE

Šajā nodaļā tiek sniegts pašvaldības bērnu seksuālās izmantošanas novēršanai prevencijas sistēmas plāna apraksts, raksturojot prioritāros mērķus un sasniedzamos rezultātus, tajā iesaistītās puses un procesus, atbildīgos un finanšu plānojumu plāna realizācijai.

Pati prevencijas sistēma tiek veidota, fokusējot to uz bērna tiesībām, izvērtējot resursus un sniedzot nepieciešamo atbalstu un intervenci visās bērna dzīves un attīstības vidēs.

Bērnu seksuālās izmantošanas novēršanas prevencijas sistēmas galvenās komponentes:

- starpinstitutionālās sadarbības modelī definēti stratēģiski uzstādījumi bērnu seksuālās izmantošanas novēršanā, izrietoši no esošas situācijas izvērtējuma;
- risku identificēšana un izvērtēšana;
- prevencijas aktivitātes;
- īstenošanas uzraudzība un regulāra datu monitorēšana.

Prevencijas sistēmas plāna ieviešanas un darbības periods ir no 2024. līdz 2027. gadam – *(pielikumā Nr.3.)*

3.2. PMP PREVENCIJAS SISTĒMAS UN AKTIVITĀŠU ĪSTENOŠANAS PLĀNA UZRAUDZĪBA UN IZVĒRTĒŠANA

Prevencijas sistēmas pamatuzdevums ir nodrošināt savlaicīgu un rezultatīvu preventīvas aktivitāšu ieviešanu un analīzi. Uzraudzības pamatā ir regulārs izvērtējums par to, vai un kā tiek īstenotas ieviešanas plānā noteiktās aktivitātes un sasniegti izvirzītie stratēģiskie mērķi.

Par preventīvas sistēmas rīcības plāna aktivitāšu īstenošanu atbildīgās puses ir noteiktas rīcības programmā. Par ieviešanas koordinēšanu un uzraudzību atbildīga ir Smiltenes Starpinstitucionālā sadarbības grupa. Plāna īstenošanai nepieciešamos un paredzētos resursus nodrošina Smiltenes novada pašvaldība, valsts budžets un ESF. Plāna īstenošanai var tikt izmantoti arī citi novada pašvaldības piesaistītie finanšu u.c. resursi.

Viens no Smiltenes Starpinstitucionālā sadarbības grupa uzdevumiem ir sekot līdzi plāna pilnveidei, regulāri analizēt pašvaldības IP, Bāriņtiesas, SD un Policijas dotos datus, lai sniegtu savlaicīgu novērtējumu un ieteikumus izvirzīto mērķu sasniegšanai katras atbildīgās iestādes kompetences ietvaros.

Darba grupa sagatavo ikgadēju pārskatu par sistēmas ieviešanu, kas tiek strukturēts atbilstoši izvirzītajiem mērķiem, plānotajām aktivitātēm, un, ja nepieciešams, tas kalpo kā pamats rīcības programmas aktualizācijai, ko veic pēc nepieciešamības. Rīcības programmas aktualizēšana ietver informācijas apkopošanu par izpildītajiem uzdevumiem vai to izpildes statusu. Aktualizētajā rīcības programmas redakcijā ir jāiekļauj plānotās izmaiņas: jaunie pasākumi un izmaiņas plānotajās darbībās. Ikgadējo sistēmas ieviešanas - uzraudzības pārskatu un aktualizētu rīcības programmu darba grupa izstrādā pirms katra gada sākuma (budžeta plānošanas periodā oktobrī-novembrī) un prezentē to pašvaldības vadībai, ņemot vērā rīcības programmas aktivitātes, uzdevumus, mērķus un arī budžeta iespējas.